

STUDIUL MOBILITĂȚII FAMILIALE CU AJUTORUL GENEALOGIEI SOCIALE

MONICA CIOBANU

I. Aspecte ale mobilității familiale ce pot fi abordate prin metode calitative

Primii sociologi care au considerat ca bază a stratificării sociale unitatea familială au abordat, în mod implicit, mobilitatea socială printr-o perspectivă familistă. Punerea la punct a tehnicii eșantionului reprezentativ a reconsiderat această opțiune, în favoarea luării individului ca unitate de bază. Dar metodele cantitative (chestionarul standardizat, anchetele statistice) nu au capacitatea de a surprinde rolul proceselor intrafamiliale de lungă durată, în modelarea traiectoriilor sociale ale indivizilor. Adăugarea tehnicilor calitative la cele cantitative, deci utilizarea unei plurimetodologii va permite înțelegerea mobilității sociale ca un proces social-istoric care ține de replasarea generațiilor înăuntrul structurilor sociale.

În numeroase studii și cu prilejul unor dezbateri științifice Daniel Bertaux a clarificat și a definit unele noțiuni și concepte ce țin de mobilitatea familială și, în același timp, el a arătat aspectele particulare ale acestui fenomen pe care metodele calitative (biografiile sociale, istoriile de familie, genealogiile sociale) le pot sesiza.

D. Bertaux concepe statusul social ca un atribut al grupului familial și nu al individului izolat (acesta din urmă dispune de statut profesional). Prin urmare se poate vorbi de traiectorii sociale familiale ca succesiune de statusuri sociale ale unei familii. De aici rezultă că una din sarcinile sociologiei mobilității sociale este aceea de a studia maniera în care familia de origine își pune amprenta într-o perioadă îndelungată asupra traiectoriei sociale a individului, a modului în care familiile folosesc anumite strategii pentru a-și plasa descendenții în poziții sociale dezirabile.

Autorul citat concepe ideea de continuitate, de transmisibilitate de la o generație la alta nu ca pe o transmitere prin echivalență, ca pe un proces mecanic, ci ca pe unul dinamic, complex. El își susține afirmația pe câteva noțiuni-cheie precum: mobilitate structurală condiționată, mobilitate de status în interiorul aceleiași situs, femeie/mamă, câmp de posibilități.

Generația copiilor născuți într-un context socio-profesional dat va înlocui peste 30 de ani generația părinților în condițiile noului context socio-profesional și a noii structuri sociale existente în perioada respectivă, traversând o serie de fluxuri antroponimice. Distribuția este un concept pe care D. Bertaux îl preferă celui de mobilitate socială și prin care înțelege distribuția indivizilor la nivele și în poziții definite de structura de clasă. Dat fiind vorba de indivizi o numește distribuție antroponimică, înțelegând

nu mișcări individuale, ci un sistem de fluxuri colective. Acestea sunt fluxuri structurale condiționate (de exemplu de nevoile ramurilor economice).

Familia, ca prim mediu de socializare, se caracterizează prin niveluri determinate de resurse economice, școlare, de acces la piața muncii, precum și de microclimate culturale. Cunoașterea unei meserii, a unei branșe de activitate constituie un mod de a-i face pe copii să profite de un capital de informații care-i ajută să-și găsească o slujbă. Progresul tehnologic are drept consecință nu modificarea dimensiunii de status, ci trecerea de la un sector profesional (situs) la un altul.

Variabila statistică „profesia tatălui” ne permite să constatăm rezultatul final în termen de status social (de fapt socio-profesional).

Avantajul metodelor calitative este acela că ne dau acces la canalele mediatore prin care se modelează itinerariile sociale ale indivizilor.

Rolul jucat de mamă în crearea microclimatului moral din familie este important nu numai în ceea ce privește modelarea personalității copiilor dar și pentru itinerariul lor social. Studiile bazate pe chestionare sunt mai bine dotate pentru a surprinde poziția socială a bărbaților decât a femeilor. În multe societăți a predominat un tip de model cultural în care poziția socială a unei femei era percepută ca un atribut al grupului familial, spre deosebire de cea a unui bărbat, considerată ca un atribut individual.

Ideii de „câmp de posibilități” pentru o origine socială dată (Sartre, 1960) D. Bertaux îi conferă o dimensiune temporală, istorică, în sensul că un câmp de posibilități (probabilități) ce pleacă de la originea socială dată nu are sens decât pentru momentul istoric respectiv, adică pentru o generație dată.

În mod informal, copiii rezultați dintr-o căsătorie aparțin mai mult ramurii paterne sau materne a familiei. Rivalitatea din sânul unei alianțe matrimoniale poate influența astfel traiectoria de viață de la bunici (materni sau paterni) la nepoți, uneori într-o manieră hotărâtoare. În acest sens, biografiile sociale, istoriile de familie constituie o sursă de documentație foarte bogată.

Într-un studiu comparativ din 1988, publicat în „Journal of Family History”, Tamara K. Hareven și Kenji Masaoka au examinat percepția oamenilor asupra continuității și discontinuității și a punctelor critice ale cursului vieții lor („life course”) în două societăți diferite.

Explicitarea și clarificarea noțiunilor de tranziție, tranziție normativă, moment de criză, propuse de cele două autoare este foarte utilă pentru direcționarea coerentă a unei cercetări privind mobilitatea familială și pentru o percepție corectă asupra modului în care normele culturale și condițiile istorice își pun amprenta asupra unui ciclu de viață familial.

Autorii definesc conceptul de tranziție ca mișcări ale indivizilor și ale familiilor în interiorul timpului real ca o formă a construcției sociale.

Tranzițiile normative sunt reprezentate de acele evenimente cruciale pe care un individ le parcurge în viața profesională și cea de familie (ex. începutul muncii, căsătoria). Ele sunt trăite de un segment majoritar al populației și, în general, societatea așteaptă de la indivizi ca ei să și le asume.

Factori interni (moartea unui membru al familiei, pierderea slujbei) sau externi (un eveniment istoric) pot transforma o tranziție normativă într-un moment de criză.

Definirea culturală a momentelor critice trebuie avută, de asemenea, în vedere întrucât în interpretarea cursului vieții lor indivizii folosesc normele proprii lor culturi. Este foarte important să vezi cum o tranziție este percepută ca fiind „devreme”, „în timp” sau „târziu” (ex. la ce vârstă o femeie este considerată „fată bătrână” dacă nu e căsătorită) pentru că evenimentele care pot fi considerate normative într-o societate pot fi considerate tranziții critice în altă societate.

Condițiile istorice contemporane cu ciclul de viață al unui individ exercită o influență directă asupra acestuia dar și cele precedente continuă să aibă un impact indirect.

Astfel, tehnicile sociologice ce vizează mobilitatea pe termen lung sunt în măsură a dezvălui maniera în care experiențele sociale ale fiecărei cohorte sunt modelate nu numai de condițiile istorice ci și de procesele istorice care condiționează tranziția lor.

II. Genealogia socială comentată și comparată, o nouă tehnică sociologică de analiză a proceselor de mobilitate socială

În ultimii zece ani a fost pusă la punct o nouă metodă de observare și analiză a proceselor de schimbare socială de lungă durată: genealogia socială comentată și comparată. Ea a fost experimentată cu succes în diferite locuri și printr-o varietate de moduri de lucru (Quebec — Daniel Bertaux, Franța — Isabelle Bertaux Wiome, Anglia — Paul Thompson, Ungaria — Rudolf Andorka) și se bazează pe genealogii sociale (standardizate) și pe istorii de familie (nестandardizate)*.

Performanța metodei este cu atât mai mare în societățile în care legăturile de familie sunt puternice, în care membrii grupului familial își mobilizează resursele (financiare, umane, culturale) pentru a-și plasa descendenții pe traiectorii sociale dezirabile.

1. Genealogia socială standardizată

Prin construcția unei genealogii sociale se urmărește obținerea de date factuale despre traiectoriile de viață (școlare), profesionale, familiale, migratorii, a membrilor grupului familial, cel puțin pe trei generații și extinse la colaterali (unchi și mătuși, soții lor și ascendenți direcți). Astfel, rezultă un număr grosso-modo echivalent de persoane pentru fiecare generație.

2. Istoria familiei (comentariul narativ) însoțește graficul genealogic

Aceste narațiuni ne dau cheia proceselor care au contribuit la trasa-rea traiectoriei unei familii, procese sociale, dar și psihologice. Se reconstituie modul în care s-au constituit traiectoriile sociale ale fiecărui individ în

* Printre precursorii genealogiilor sociale se numără și reprezentanții ai Școlii Sociologice de la București (Xenia C. Costa-Foru, Traian Herseni, H. Stahl) care în cadrul cercetărilor monografice au studiat familia românească în perioada interbelică și au realizat istorii de familie.

funcție de statutul familiei dar și de contextul economic, social, politic și istoric.

Istoriile de familie conțin date foarte bogate despre contextele locale și despre istoria comunității respective.

De asemenea, ele ajută sociologul să perceapă mecanismele de conservare a memoriei colective.

Una dintre principalele limite ale unei asemenea cercetări este mijlocul indirect de eșantionare (un lot al familiilor de studenți au realizat un studiu de exemplu). Nu poți pretinde că un asemenea eșantion este reprezentativ pentru populația unei regiuni sau a unei țări.

Genealogia socială comentată și comparată ca instrument de observare a fenomenelor sociale, le dezvăluie nu numai pe cele de ordin sociologic (unități familiale ca transmisie, mobilitate socială), ea le atinge și pe cele demografice (fertilitate, variația dimensiunii familiilor în funcție de regiune, de mediul social, de epocă, microculturile, difuzarea formelor noi de constituire a cuplurilor); pe cele de geografie umană (migrații, emigrații); economice (comportamente, strategii de acumulare și de devalorizare a patrimoniului); antropologia societăților contemporane, istorie recentă și încă alte domenii în măsura în care aplicarea metodei poate să-i descopere noi potențialități.

III. Generații și traiectorii sociale în Europa Centrală și de Est: o abordare genealogică a societății civile

Folosirea recentă a genealogiei sociale comentate și comparate în Ungaria de către Rudolf Andorka în studiul mobilității sociale a dovedit utilitatea acestei metode în dezvăluirea unor aspecte noi ale mobilității sociale, și printr-un sens mai larg și-a demonstrat capacitatea în înțelegerea unor fenomene prin care se poate da răspuns la problemele cu care fostele societăți de tip socialist se confruntă azi.

Ancheta prin chestionare a lui von Szeleny (1988) asupra noilor antreprenori a arătat că cei care au profitat de reforma economică a anilor '80 în Ungaria, proveneau într-o proporție foarte mare din familiile care în generațiile precedente (acum 40—50 de ani) au prestat activități antreprenoriale.

Rudolf Andorka (1990) s-a bazat pe genealogii sociale (~200) și a evidențiat mecanismele de transmitere.

Argumentele lui sunt următoarele: capitalul cultural al burgheziei tradiționale și al categoriei profesionale a fost decisiv pentru ca aceste clase să-și mențină și să-și consolideze poziția în ierarhia socială, mai degrabă decât apartenența la partidul comunist, educația a impulsionat mobilitatea ascendentă la nivel macro.

În consecință, factorii politici au frânat pe perioade scurte traiectoriile de viață ale membrilor diferitelor clase; ei au fost complementari și alternativi celor structurali și culturali, nu decisivi.

Concluzia metodologică a lui R. Andorka confirmă opțiunea de pluralism metodologic pentru studiul proceselor de mobilitate socială exprimată de D. Bertaux.

În 1991 s-au constituit două echipe internaționale de sociologi și istorici, una anglo-rusă condusă de Paul Thompson și Ray Pahl și cealaltă alcă-

tuită din specialiști din Bulgaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, România, Ungaria ex. U.R.S.S. condusă de Daniel Bertaux, ambele având ca temă „*Life histories in Eastern Europe*”.

IV. Schimbări în familia românească de-a lungul ultimelor trei generații

În cele ce urmează vom prezenta, cu titlu de exemplu, o analiză a mobilității sociale bazată pe 10 genealogii sociale realizate în iunie-iulie 1993 de către studenți ai Facultății de Sociologie.

Ipoteza de la care am pornit este următoarea: „...în ciuda încercării factorilor politici de a se interfera în procesele de mobilitate socială, tendințele generale determinate de factorii structurali prevalează” (Andorka Rudolf, *Social mobility in Hungary since the Second World war. What life histories add to the information gained from survey data*).

Populația investigată: cele 10 genealogii sociale conțin 357 de traectorii de viață (181 de femei și 176 de bărbați), repartizate pe patru generații:

Generația a IV-a: Bunicii (1881—1936) cuprinde 101 subiecți.

Având în vedere modul diferențiat în care evenimentele istorice și cele de altă natură (primul război mondial, seceta din 1945, colectivizarea agriculturii) i-au influențat pe cei mai tineri și pe cei mai vârstnici membri ai acestei generații, am împărțit-o în două subgrupuri:

IV A (1881—1910)

IV B (1910—1936)

Generația a III-a. Părinții (1921—1959) cuprinde 109 subiecți.

Această generație a fost afectată de: cel de-al doilea război mondial, de instaurarea regimului comunist în 1947, de colectivizarea agriculturii, de industrializarea și urbanizarea socialistă din anii '60—'70.

Din aceleași considerente metodologice, ca și în cazul anterior, am divizat-o în două subgrupuri:

III A (1928—1940)

III B (1940—1955)

Generația a II-a: copiii (1950—1989) cuprinde 122 de subiecți.

Această generație este cea mai dinamică dintre ele, a fost cel mai profund afectată de răsturnarea regimului comunist în decembrie 1989 și reprezintă factorii sociali ai actualei tranziții.

Generația I-a: Nepoții (28)

Aceasta nu se poate caracteriza întrucât membrii ei sunt copii care încă nu au intrat pe o trajectorie socială.

Am distins 4 tipuri de evoluție socială corespunzătoare a 4 tipuri de familii:

1. Familie de țărani săraci

Pentru cei din generația a IV-a, proveniți din familii cu mulți copii, familia constituie o unitate economică reprezentată de gospodăria țărănească. La decesul părinților lor cei mai în vârstă îi integrau în gospodăria lor pe frații mai tineri.

Cei din generația a III-a (mai ales III B) au început să se orienteze spre o meserie la oraș întrucât munca câmpului nu le mai putea asigura subsistența. Gospodăria părinților lor a continuat însă să rămână o sursă de aprovizionare.

Membrii generației a III-a care au migrat spre urban au preluat rolul de socializare al fraților mai mici și uneori a nepoților (copiii fraților sau surorilor lor) oferindu-le, pentru o anumită perioadă, locuința și îndreptându-i spre o meserie.

Generația a II-a este mai diversă sub aspectul nivelului instrucțional (studii liceale, profesionale, facultăți tehnice).

Cei mai tineri din generația a II-a care până în decembrie 1989 nu s-au realizat la oraș, nu au avut o locuință și au rămas șomeri s-au întors să locuiască în satul natal cu părinții și au început să îi ajute pe aceștia la munca câmpului.

2. Familie de țărani mijlocași

Membrii acestor grupuri familiale au parcurs treaptă cu treaptă ierarhia socială. Evoluția lor a fost asemănătoare cu cea a familiilor de țărani săraci dar ceva mai rapidă, întrucât resursele materiale mai bune de care dispuneau le-au facilitat accesul la învățătură.

3. Familie aparținând marii burghezii înainte de cel de-al doilea război mondial

Încă de la generația bunicilor prosperitatea economică le-a permis accesul la educație și cultură și s-au lansat în profesii liberale și artistice.

Mulți din generația bunicilor și cei mai vârstnici din generația părinților (III A) au suferit în urma venirii la putere a regimului comunist.

Cei din generația a III-a care au supraviețuit și-au desăvârșit pregătirea intelectuală.

Membrii generației a II-a au avut reușite profesionale deosebite.

În aceste familii bunicile au jucat un rol important în educația nepoților.

Nefiind prea legați de o valoare patrimonială (precum pământul în cazul familiilor de țărani), la generațiile III și II relațiile dintre soți sunt mai instabile, divorțurile sunt mai frecvente.

4. Familie aparținând micii burghezii sătești și micilor negustori

Acest tip de familie este cea mai adaptabilă la realitățile sociale ale fiecărei perioade istorice.

Unii din membri acestei familii au colaborat în 1947 cu autoritățile comuniste reușind astfel să supraviețuiască.

Membrii generației a III-a au încheiat căsătorii avantajoase și s-au orientat către meserii profitabile, din punct de vedere financiar, în perioada regimului comunist.

După decembrie 1989 au profitat de restituirile făcute (pământ) și de starea lor materială bună și s-au lansat în mici activități antreprenoriale cu caracter familial (generațiile III, II).

În continuare vom prezenta 3 genealogii sociale pe care le considerăm reprezentative pentru tipurile de familie la care m-am referit.

1. Traectoria socială a grupului familial. D. este un tip de evoluție specifică pentru familiile de țărani săraci. Este o familie numeroasă (61 de persoane). Bunicii paterni s-au născut în satul Begu, comuna Pănătău, județul Buzău, ambii provenind din familii de țărani săraci. Ei au suportat consecințele intemperiilor naturale și ale evenimentelor social-istorice din perioada interbelică (primul război mondial, cutremurul de pământ din 1940, seceta din 1946—1947, al doilea război mondial).

Bunicul patern s-a născut în 1897 într-o familie cu 5 copii. A urmat numai 5 clase după care a continuat să-și ajute frații și părinții în gospodărie.

În urma participării la primul război mondial a primit două medalii și 2 hectare de pământ în comuna Zăvoaia, jud. Brăila. S-a căsătorit în 1921 cu o fată din sat care provenea dintr-o familie cu 6 copii și care a rămas orfană de mică.

În perioada în care bunicul patern era pe front, în al doilea război mondial, cutremurul din 1940 le-a distrus casa. Preotul satului le-a donat câteva prăjini de pământ în vatra satului pentru a-și construi o nouă locuință.

Seceta din 1946—1947 s-a păstrat în memoria familiei ca o perioadă foarte dificilă („pentru prima oară, în anul 1947, familia bunicului a fost nevoită să se hrănească cu mămăligă din făină de orez, care avea o culoare neagră, era cleioasă și înecăcioasă la gust”).

Probabil că aceste greutăți materiale explică atitudinea politică a bunicului patern după '44: „a făcut parte din organizația „Frontul Plugarilor” iar între anii 1949—1950 a fost numit în funcția de președinte al Comitetului Provizoriu al Consiliului Popular al comunei Pănătău din jud. Buzău”.

Toate resursele financiare pe care le-a dobândit le-a folosit pentru a mai cumpăra pământ considerând că așa își ajută copiii. Ocazional, bunicul a mai lucrat pe șantiere și ca muncitor necalificat.

Dintre cei 4 copii ai familiei (născuți între 1927—1937), doi au rămas în satul natal (un frate și o soră) iar celălalt frate s-a stabilit într-un sat din apropiere.

Din generația a III-a numai tatăl lui Ego (n.a. — EGO = studentul care a realizat genealogia socială) a migrat spre urban și a urmat o facultate.

Nivelul de instrucție al acestei generații este în general redus (femeile au 4 clase — mătușa paternă și soțiile celor doi unchi parteni, iar bărbații 5,7 și respectiv, 8 clase).

Soțiile provin din același sat (Begu) sau dintr-un sat situat la 5 km Valea Fântânii care „datorită condițiilor grele de viață, a particularităților geografice (teren inaccesibil) și a migrării continue a tinerilor spre orașe, acest sat este populat în prezent de o singură casă. Un alt factor care a contribuit la dispariția acestui sat a fost și acela că zona respectivă nu este nici în prezent electrificată.

Soțul mătușii materne are 7 frați, iar ceilalți colaterali ai laturii paterne provin din familii cu 3—4 copii.

După căsătorie, obiectivul principal al celor 3 familii a fost construirea unei locuințe, lucru care s-a înfăptuit cu ajutorul părinților (al bunicilor paterni).

Ocupația lor de bază a rămas agricultura, alături de care la bărbați s-au adăugat diferite ocupații pentru a-și completa veniturile, ocupații legate de posibilitățile oferite fiecăruia dintre ei (soțul mătușii maternelne a lucrat pe diferite șantiere din țară, la stația C.F.R. Pătârlagele ca muncitor-descărcător și și-a fructificat talentele în dulgherie, zidărie, lăcătușerie; unchiul patern, al treilea copil al familiei, a lucrat tot la C.F.R. Pătârlagele, celălalt unchi patern având înclinații spre comerț a mai lucrat ca agent agricol și ca gestionar la depozitul din comună).

Atât ei cât și soțiile lor au fost membrii C.A.P. Acestea nu au lucrat decât în agricultură și în propria gospodărie.

Această generație a fost crescută într-o mentalitate „conform căreia valorizarea unui om în viață depinde în mod hotărâtor de cantitatea de pământ avut în posesie” și nu au fost stimulați spre învățătură.

Generația a II-a a laturii paternelne (verii lui Ego) s-au născut între 1958—1970 (6 veri dintre care 5 băieți și o fată). Dintre ei 4 sunt căsătoriți (o verișoară și trei veri).

Nici unul nu are studii superioare (au absolvit școala profesională, liceul iar verișoara și soțul ei 8 clase).

Cel mai mare dintre veri trăiește împreună cu soția sa și cu cele două fete, care sunt de 8 și 12 ani, în aceeași comună (Pătârlagele) cu părinții săi. Ea lucrează ca operatoare la centrala telefonică din comună iar el este electromecanic tot acolo. Sora acestui văr a plecat de timpuriu de acasă manifestând „o tendință de emancipare prematură, care era asociată cu dorința de a nu depinde de munca pământului în asigurarea subzistenței”.

Ea și soțul ei și-au legalizat legătura după nașterea băiatului lor. În prezent ambii lucrează ca muncitori la o fabrică de cărămizi din București.

Cei doi băieți ai celui de-al treilea copil al bunicilor paterni după ce au absolvit școli profesionale au lucrat câțiva ani în Buzău după care s-au apropiat cu serviciul de casă în comuna Pătârlagele, unde locuiesc unchii și verii lor. Cel mai mic este în prezent șomer și și ajută părinții la treburile casei.

Mătușa paternă și soțul ei au doi copii. Băiatul s-a stabilit în Buzău unde lucrează la depoul C.F.R. și este căsătorit cu o croitoreasă. Nu are copii. Sora lui locuiește cu părinții și este croitoreasă. Este la a doua căsnicie, motiv pentru care actuala sa soacră nu a agreat-o de la început. Soțul ei, de profesie brutar, actualmente este șomer și își ajută socii la treburile gospodărești.

Latura maternă a familiei provine din orașul Vaslui. Bunicul matern s-a născut în 1909 în orașul Vaslui, jud. Vaslui. Rămânând orfan de ambii părinți a trecut pentru o perioadă sub îngrijirea surorii lui mai mari iar după căsătoria acesteia a trecut sub supravegherea celor doi frați mai mari.

De la cumnatul său a învățat meseriile de dulgher și de tâmplar, pe care le-a profesat în perioada 1922—1934.

După ce s-a căsătorit (1934) și până în 1940 a lucrat ca acar la C.F.R. Iași și Bacău.

Între 1942—1952 a lucrat ca subofițer de poliție iar din 1952—1970 când a ieșit la pensie a lucrat ca muncitor tâmplar.

În 1978 s-a mutat la bloc deoarece casa le-a fost demolată.

Și bunicii materni au avut de suportat consecințele celui de-al doilea război mondial și ale secetei. În '44 pentru ~6 luni bunica maternă s-a refugiat cu copiii și cu mama ei într-un sat din Ardeal unde au suportat bombardamentele trupelor sovietice.

Cei patru copii ai bunicii materni s-au născut între 1936—1954 la diferențe mari unul de altul astfel încât datorită nașterii unchiului matern „mama lui Ego a trebuit să-și amâne căsătoria cu două săptămâni”.

În ceea ce privește nivelul de instrucție această latură a familiei este mai variată decât cea paternă.

Prima mătușă maternă are 4 clase iar soțul 5. S-a căsătorit la 19 ani. Soțul ei provine dintr-o familie săracă cu 8 copii. La început a locuit cu părinții ei care i-au ajutat la creșterea copiilor. El a lucrat pentru o perioadă ca muncitor necalificat după care, obținând permis de conducere, a devenit șofer-auto.

Cel mai mic dintre frați a absolvit o școală postliceală cu profil tehnic în Timișoara. În prezent lucrează ca tehnician proiectant în industria ușoară. Este căsătorit, are două fete și locuiește în același bloc cu părinții săi.

Cel de-al doilea unchi matern are numai 8 clase. Tatăl său l-a format în meseria de tâmplar. Din 1993 este șomer. Soția lui are 4 clase primare și din 1966 a început să lucreze ca muncitoare confecționeră la întreprinderea „Confecția” din orașul Vaslui. În primii ani după căsătorie au locuit cu bunicii materni ai lui Ego după care din 1976 s-au mutat într-un apartament cu 3 camere.

Verii materni ai lui Ego (4 verișoare și doi veri) au absolvit școli profesionale și liceul.

Primul văr matern al lui Ego (fiul mătușii materne) s-a născut în 1969 și a absolvit o școală de calificare în depanarea aparatelor electrice. Este necăsătorit, în prezent este șomer și stă cu părinții.

Sora lui, născută în 1964, după ce a absolvit liceul a urmat un curs de 6 luni de contabilitate pentru că la terminarea liceului n-a reușit să-și găsească un loc de muncă corespunzător pretențiilor, oarecum „intelectuale”. Este căsătorită cu un subofițer de poliție.

Cei doi copii ai celui de-al doilea unchi matern sunt șomeri. Băiatul s-a născut în 1972 și s-a calificat în meseria de fierar-betonist. Sora lui, născută în 1970 a lucrat ca muncitoare confecționeră în același loc cu mama ei. În prezent locuiește împreună cu soțul, copilul, părinții și fratele ei. Soțul ei este muncitor electronist.

Părinții lui Ego au avut un alt tip de traiectorie decât cea a fraților lor. Tatăl lui Ego a avut de suferit în copilărie de pe urma necazurilor familiei sale. De la 13 ani a început să lucreze în timpul verii pe diferite șantiere din județul Buzău. Abilitățile sale intelectuale au fost remarcate de primar care l-a angajat în personalul administrativ al primăriei.

A urmat școală de ofițeri, apoi între 1953—1956 Academia Militară. În 1954 s-a căsătorit. Și-a schimbat foarte des serviciul. Între 1956—1968 a lucrat la garnizoana din Ineu.

În perioada 1960—1967 i s-au născut cei 3 copii.

Între 1968—1975 a lucrat la Focșani în jud. Vrancea și după aceea până în 1987 a lucrat în județul Giurgiu când a ieșit la pensie după 45 de ani de muncă.

Mama lui Ego a absolvit liceul pedagogic. Datorită muncii soțului ei a fost nevoită să-și schimbe mereu locul de muncă. Între 1956—1963 și-a întrerupt serviciul întrucât la Ineu nu și-a găsit un loc de muncă, iar la Focșani a lucrat numai un an (în total a lucrat 20 de ani).

Ego s-a născut în 1966. După ce a absolvit Liceul de marină din Giurgiu, a lucrat 4 ani ca marinar („condițiile insalubre de viață, salariul mic, un mediu relațional destul de viciat de oameni care au renunțat la familie etc. sunt câțiva din factorii care au contribuit la erodarea speranțelor legate de meseria de marinar”).

Sora mai mare a lui Ego s-a născut în 1960. Este profesoară de matematică. S-a căsătorit tot cu un profesor de matematică și au o fată de 11 ani.

Cealaltă soră a lui Ego, născută în 1967, este oficianță la centrala telefonică Rahova II. S-a căsătorit în 1989 cu un coleg de serviciu care este electromecanic. Au o fetiță. Locuiesc cu bunica paternă a soțului.

Destinele majorității membrilor acestui grup familial arată că dificultățile celor de condiție economică modestă sunt dificil de surmontat.

Această genealogie confirmă rezultatele cercetărilor de mobilitate socială realizate prin metode cantitative care arată că procesul reproducției sociale, funcționează în mod predominant.

2. Traectoria socială a familiei B este foarte interesantă pentru mobilitatea socială a unei familii aristocrato-burgheze după 1947. Cazul acestei familii care și-a utilizat capitalul economic pentru a accede la educație și pe care apoi a folosit-o ca resursă de înaintare pe scara ierarhiei sociale într-un context nou (cel de după 1947) este relevant pentru bogăția de informație pe care genealogia socială o poate furniza și pe care un chestionar nu ar fi putut-o cuprinde. O familie foarte bogată cu mari posibilități materiale, cu un stil de viață aristocratic. Ambii bunici materni provin din familii cu o stare materială excelentă.

Bunicul matern s-a născut în 1903 și a absolvit Facultatea de drept la Iași. Și-a exercitat numai câțiva ani profesia de avocat după care a renunțat pentru a-și administra averea moștenită de la părinții săi (aproape 1000 ha pământ arabil).

În 1927 s-a căsătorit cu o fată foarte bogată de vârsta sa care a studiat pianul la Conservatorul din Iași și apoi Facultatea de litere. Bunicul ei (pe linie maternă) a fost un grec care și-a deschis un magazin de coloniale în Iași și căruia „afacerile i-au mers atât de bine, încât fiul său putea să-și permită să facă vizite în Italia, Franța, Germania cu translatori plătiți”.

Bunica maternă a mai avut 6 surori și 3 frați care au beneficiat de o educație deosebită (fetele au făcut pensionul, apoi conservatorul).

Generația bunicilor dinspre latura paternă a fost de negustori.

Bunicul patern, născut în 1895, a plecat de la vârsta de 16 ani din Craiova în București unde s-a încadrat ca ucenic. A fost foarte descurcăreț, deși era foarte puțin școlit (5 clase) „după '45 avea deja magazine și-n Constanța, cu o firmă la Tunari, câteva magazine”.

S-a căsătorit în 1920 cu o fată de negustori. Bunica paternă nu a lucrat niciodată. Ea a atins o vârstă venerabilă. S-a născut în 1897 și în iulie 1993 încă mai trăia).

Generația bunicilor au avut de suferit de pe urma celui de al doilea război mondial și a venirii la putere a regimului comunist.

Bunicul matern după ce a plecat în perioada 1943—1945 la Șegarcea în județul Dolj în refugiu și s-a reîntors în aprilie '45 la moșia lui, care deja fusese prădată, a fost pur și simplu ucis și prădat de niște țigani reînțorși din exilul pe care Antonescu îl impusese în Transnistria.

Cei din familia bunicii materne au avut de asemenea de suferit. Una dintre surorile sale a stat 10 ani în închisoare (a stat în aceeași celulă cu Maria Antonescu). A supraviețuit și la 83 de ani a plecat în Belgia cu ajutorul unor misionari catolici. Alt frate de-al lor a decedat în temniță.

Despre bunicul patern „copiii lui spun că în 1950, când a murit a făcut-o de inimă rea, văzând că munca sa neostenită de câteva decenii a fost inutilă”.

Cele două bunici au supraviețuit acestor evenimente. Bunica maternă s-a mutat după moartea soțului ei în București și pentru prima dată a început să lucreze ca profesoară de franceză. În 1955 s-a căsătorit cu un profesor de liceu care absolvise Facultatea de litere tot la Iași. Membrii generației părinților au toți studii superioare și s-au orientat spre profesii tehnice (chimie, construcții).

Cei trei frați ai laturii paterne (tatăl lui Ego, fratele și sora sa) s-au realizat în plan profesional și social (tatăl lui Ego s-a născut în 1921 a lucrat în calitate de chimist la Ministerul Sănătății; unchiul patern, născut în 1930 a lucrat ca „inginer constructor în posturi excelente (Romconsult)”. Mătușa paternă născută în 1931 „lucrează încă la un institut de cercetări în probleme de chimie”.

Nici unul nu a reușit însă să-și întemeieze o viață de familie echilibrată.

Tatăl lui Ego a plecat de acasă la 10 ani după pensionare când era deja bunic după ce timp de 20 de ani reușise să ascundă o legătură extraconjugală.

Unchiul patern „un caracter și mai duplicitar decât al fratelui său, și-a păstrat și el căsnicia oficială, până când i-a murit soția în 1991. La câteva luni se mutase deja la una din fostele concubine”.

Mătușa paternă nu s-a descurcat în problemele cotidiene. Nu a fost ajutată de frații ei iar soțul ei, profesor de chimie, nu a fost prea descurcăreț. Au locuit cu fiul lor și cu bunica paternă a lui Ego într-un apartament de 2 camere. Încercarea vărului lui Ego de a-și aduce soția în casă a dus la divorțul lor. Mama lui Ego, născută în 1929 a absolvit Facultatea de chimie ca și mama sa (ca bunica adică) a fost capul limpede al familiei și și-a ajutat foarte mult fiica și după căsătorie. Ego s-a născut în 1958 și a absolvit facultatea de chimie. Bunica ei a avut un rol deosebit în educația ei (ca și aceasta și ea a aluat lecții de limbi străine și de muzică). În 1988 s-a căsătorit cu un inginer absolvent al facultății de automatică Au un fiu de 3 ani. Până în 1991 a lucrat ca ingineră la un Institut de proiectare după care s-a angajat ca secretară la o firmă particulară.

Soțul ei a plecat din 1990 în Egipt la lucru pentru 3 ani ca inginer („vrea să-și adune bani suficienți pentru a pune pe picioare o afacere aici, singura posibilitate după el de a-și asigura un trai decent în România”).

Vărul patern al lui Ego s-a născut în 1963 „...a făcut medicina cu rezultate de excepție” dar nu a fost capabil să-și realizeze o viață de familie. Căsnicia sa cu o colegă de facultate nu a rezistat datorită lipsei de locuință.

Spiritul de castă întruchipat de această familie este foarte bine exprimat de studentul A. B. cel care narează istoria acestei familii:

„e extraordinar cum s-au regăsit «moșierii» în București după naționalizare și cum au încercat să-și păstreze stilul aristocratic de viață, ca și reacția ce au avut-o, în fața posibilității, să-i zicem așa, de a-și recupera o parte din vechile averi (terenuri la mare, vile la munte, chiar blocuri întregi în București). Tradiții, cultură, valori familiale dobândite pe parcursul unor generații, anumite contacte cu cetățeni cu statut similar din străinătate, nimic din genul acesta la parvenții de azi, care nu știu de unde vin, ce trebuie să facă și încotro s-o apuce”.

3. Familia N, familie provenită din mica burghezie este un tip de familie cu o mare capacitate de adaptare în toate contextele sociale (înainte de 1944, după 1944, după 1989). Acest grup familial cuprinde 18 membri.

Latura paternă a familiei aparține păturii instărite a satului. Astfel, tatăl bunicului patern fusese primarul satului Lipănești, jud. Prahova în timpul guvernării liberale. Fiul acestuia (bunicul patern), născut în 1910 a devenit notar în sat și s-a căsătorit în 1935 cu cumnata jandarmului din sat. A murit în 1945 pe front în timpul celui de-al doilea război mondial. Fiul lor (tatăl lui Ego) s-a născut în 1940 când bunicul patern era pe front.

Este de remarcat faptul că după moartea soțului ei, bunica paternă a devenit activistă de partid și s-a implicat în acțiunea de cooperativizare a agriculturii.

În 1958 a vândut casa din satul natal și s-a mutat în Ploiești unde a început să lucreze pe post de casieră la un cinematograf.

Bunicii materni sunt originari din județul Dâmbovița, (bunicul, născut în 1919, din comuna Glodeni, iar bunica, născută în 1926, din comuna Lăculete). S-au căsătorit în 1945 după ce bunicul a venit din război. Bunica a adus o zestre frumoasă în gospodărie. După căsătorie, ea a făcut croitorie pentru satele din împrejurimi, iar bunicul, care absolvise o școală de maiștri s-a angajat la schela Bascov-Pitești și a făcut naveta. Au avut 3 copii (născuți între 1946—1952).

Primul dintre ei, un băiat, a stat o perioadă cu părinții lui la Lăculete până în 1978 când s-a mutat cu soția sa, cu care s-a căsătorit în 1973, la Târgoviște într-un apartament pe care l-au cumpărat în rate.

Soția lui, născută în 1952 în Glodeni, jud. Dâmbovița provine dintr-o familie instărită (cu mult pământ și animale).

După '89 au cumpărat depozitul de materiale de construcții Pucioasa care este o afacere foarte rentabilă și și-au construit o vilă pe locul casei părintești.

Pe această mătușă maternă Ego o caracterizează astfel: „pare a fi omul tranziției, perfect adaptată la noile vremuri”.

Interesant este faptul că și acest unchi matern ca și sora lui cea mică (mătușă maternă a lui Ego) s-au căsătorit fiecare cu câte un coleg de școală al celuilalt.

Aceasta s-a născut în 1952, a absolvit 12 clase și s-a căsătorit în 1971. Soțul ei este originar din comuna Scheia jud. Argeș unde părinții lui au primit 10 ha în urma legii fondului funciar.

A absolvit școala postliceală de petrol. S-au stabilit în Găiești unde el s-a angajat la întreprinderea locală de construcții, iar mai târziu a lucrat și ea acolo pe post de casieră și de secretară a soțului ei (acesta fiind directorul întreprinderii). În 1987 el a plecat în Egipt cu o echipă de muncitori. În prezent este împreună cu fiul său proprietarul unui magazin de încălțări.

mente și al unuia de materiale de construcții. Are și muncitori cu care construiește case în Găiești.

Mama lui Ego a avut o mobilitate migratorie mai mare datorită faptului că soțul ei (aviator) și-a schimbat de mai multe ori locul de muncă (10 ani în Bărăgan, 18 ani la Fetești, după care au revenit la Ploiești ca să fie aproape de părinți). Tatăl lui Ego a ieșit la pensie cu gradul de colonel.

Mama lui Ego a absolvit liceul pedagogic dar nu și-a profesat niciodată meseria. Acum se ocupă amândoi de hectarul de pământ care le-a revenit la Lipănești. Verișoara maternă a lui Ego s-a născut în 1974 la Târgoviște. A fost crescută de bunicii ei paterni.

În prezent este asistentă medicală la Spitalul din Târgoviște și dorește să urmeze facultatea de medicină.

Celălalt văr al lui Ego (fiul mătușii materne) s-a născut în 1972 la Găiești în jud. Dâmbovița. Este asociat cu tatăl său la magazinul de încălțăminte. De altfel după terminarea liceului a urmat o școală postliceală de doi ani de design vestimentar. În prezent își satisface serviciul militar.

Ego s-a născut în 1968 la Fetești, jud. Ialomița. Deși a absolvit cu rezultate foarte bune Facultatea de tehnologie petrolieră și petrochimie din cadrul Institutului de Petrol și Gaze Ploiești, negăsindu-și un loc de muncă „a hotărât să dea examen de admitere la Facultatea de Sociologie, considerând că are aptitudinile necesare, că astfel poate face ceva mai potrivit cu firea sa și cu ceea ce societatea cere“.

Sora lui Ego este cu un an mai mare decât el. După absolvirea liceului a lucrat timp de un an ca bibliotecară la o întreprindere. În 1990 a intrat la facultatea de sociologie.

Este de remarcat faptul că de la generația bunicilor până la cea a copiilor toți membrii grupului familial au avut abilitatea să se orienteze spre profesii căutate pe piața muncii în perioada respectivă.

Dacă în generația bunicilor diferența între anii de școală dintre bărbați și femei era de 5, 7, 3 ani, în generația părinților toate femeile au absolvit 12 clase iar soții lor 12 + 2 sau 12 + 3 (tatăl lui Ego).

Generația copiilor încearcă să aibă studii superioare sau măcar postliceale.

Fără îndoială că ceea ce am prezentat în acest articol nu poate avea pretenție de exhaustivitate. Este o încercare de prezentare a metodei. Consider însă că datele foarte bogate pe care le-am obținut prin aceste genealogii sociale sunt un argument în favoarea continuării acestei cercetări (care de altfel este în plină desfășurare) și a metodei în sine.

Bibliografie

- Bertaux, Daniel, *Destins personnels et structures de classe*, P.U.F., 1977.
- Bertaux, Daniel, (noiembrie 1983) *Modeles familiaux, structures et cycles de vie*, „Revue française des Affaires sociales”, numéro spécial, *Recherches et Familles*.
- Bertaux Daniel et Isabelle Bertaux Wiome (1988), *Le patrimoine et sa lignée: transmission et mobilité sociale sur cinq générations*, „Life stories / Recits de vie”, no 4.
- Hareven Tamara, Konji Masaoka (1988). *Turning points and transitions: perceptions of the life course*, „Journal of Family History”, volume 13, no. 3.
- Andorka, Rudolf (1990), *Social Mobility in Hungary since the Second World War: What from Survey Data*. Paper presented at the XII the World Congress of Sociology, Madrid, July, 1990.
- Bertaux, Daniel (1982), *Mobilité sociale conceptualisation sociologique et experimentation methodologique* Paper presented at the Xth World Congress of Sociology, Mexico, August, 1982.
- Bertaux, Daniel (1991), *Familles et mobilité sociale: La methode des genealogie sociales comparées*, „Acte du colloque de Lisbonne, 10 - 12 avril 1991.